

PRZEGLĄD PRAWA ADMINISTRACYJNEGO

(6)2023 • DOI: 10.17951/ppa.2023.6.257-279

UNIwersytet Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie

EMIL KRUK

emil.kruk@mail.umcs.pl

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-7954-0303>

Międzynarodowa Konferencja Naukowa „Dobrostan zwierząt. Perspektywa prawna”, Lublin–Iwano-Frankiwnsk, 26 października 2023 r.

*International Scientific Conference “Animal Welfare: A Legal
Perspective”, Lublin–Ivano-Frankivsk, 26 October 2023*

W dniu 26 października 2023 r. na Wydziale Prawa i Administracji Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie (UMCS) odbyła się międzynarodowa konferencja naukowa nt. „Dobrostan zwierząt. Perspektywa prawna”. Było to trzecie spotkanie w ramach cyklu „Prawna ochrona zwierząt”, który został zapoczątkowany w 2019 r.¹. Konferencję zorganizowała Katedra Prawa Administracyjnego i Nauki o Administracji Wydziału Prawa i Administracji (WPiA) UMCS w Lublinie we współpracy z Katedrą Prawa Pracy, Ochrony Środowiska i Prawa Rolnego Przykarpackiego Uniwersytetu Narodowego im. Wasyla Stefany-

¹ Informacje na temat cyklu konferencji „Prawna ochrona zwierząt” dostępne są na stronie internetowej www.poz.umcs.pl.

ka w Iwano-Frankiwsku oraz Fundacją Inicjatyw Akademickich w Lublinie. Konferencja została przeprowadzona w trybie hybrydowym (stacjonarnie i online).

Polepszenie warunków bytowych zwierząt (niezależnie od ich przeznaczenia) w znacznej mierze warunkowane jest przez obowiązujące w tym zakresie regulacje prawne. Stąd też zasadniczym celem organizatorów było przeprowadzenie debaty na temat normatywnych podstaw ochrony dobrostanu zwierząt oraz instytucjonalnych i pozainstytucjonalnych gwarancji jej realizacji (przedstawienie dobrostanu zwierząt z perspektywy prawnej). Są to jednak zagadnienia złożone, które wymagają konfrontowania ze sobą rozmaitych poglądów, a przy tym czerpania z dorobku różnych dyscyplin naukowych. Dlatego organizatorzy stworzyli platformę wymiany poglądów rozmaitych środowisk, zapraszając do udziału w spotkaniu zarówno przedstawiciele świata nauki, jak i osoby, które w praktyce zajmują się ochroną zwierząt. Ramy dyskusji wyznaczały zaproponowane przez Komitet Naukowy konferencji następujące obszary tematyczne:

1. Zasada ochrony dobrostanu zwierząt.
2. Krajowe, unijne i międzynarodowe standardy w zakresie dobrostanu zwierząt.
3. Rola instytucji państwa w zapewnieniu dobrostanu zwierząt.
4. Działalność organizacji społecznych na rzecz poprawy dobrostanu zwierząt.
5. Odpowiedzialność prawna za naruszenia wymagań dotyczących dobrostanu zwierząt.
6. Aksjologia unormowań prawnych w zakresie dobrostanu zwierząt.
7. Dobrostan zwierząt a inne wartości prawne.
8. Postęp cywilizacyjny a dobrostan zwierząt.
9. Edukacja w zakresie dobrostanu zwierząt.
10. Dobrostan zwierząt a działalność rolnicza i gospodarcza.
11. Dobrostan zwierząt jako element zrównoważonego rozwoju.

Podobnie jak w przypadku dwóch wcześniejszych konferencji z cyklu „Prawna ochrona zwierząt”, zaproponowana przez organizatorów tematyka oraz formuła spotkania spotkały się z przychylnym przyjęciem zaproszonych. Warto przy tym wspomnieć, że podczas konferencji wygłoszono 29 referatów, a uczestniczyło w niej ponad 100 osób. W konferencji wzięli udział pracownicy naukowcy reprezentujący 18 krajowych i 5 zagranicznych uczelni, pracownicy sądów administracyjnych, adwokaci i radcy prawni, pracownicy Inspekcji Weterynaryjnej, członkowie organizacji społecznych statutowo zajmujących się ochroną zwierząt, a także przedsiębiorcy. Wydarzenie objęte zostało patronatem honorowym Okręgowej Izby Radców Prawnych w Lublinie. Uroczystego otwarcia konferencji dokonali Prorektor ds. ogólnych UMCS dr hab. Arkadiusz Bereza, prof. ucz., oraz Dziekan WPiA UMCS prof. dr hab. Anna Przyborowska-Klimczak, którzy przywitani

zgrupowanych gości i wskazali na doniosłość naukową tematyki konferencyjnej. Przewidziane w programie konferencji wystąpienia zostały podzielone na pięć części (sesja otwierająca i cztery panele tematyczne), po których następowała dyskusja. Funkcję moderatorów poszczególnych części sprawowali: dr hab. Jarosław Kostrubiec, prof. ucz. (UMCS), dr Michał Rudy (Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu, UMK), dr Małgorzata Szymańska (UMCS), dr Karolina Karpus (UMK), dr Małgorzata Szalewska (Uniwersytet Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy, UKW), radczynie prawna Małgorzata Sobaczyńska-Raczak (Stowarzyszenie Otwarte Klatki).

Sesja otwierająca

Referat otwierający konferencję pt. *Od Singerowskiej „Drogi przez farmę przemysłową” do „Animal Welfare” Gary’ego Francione* wygłosił prof. dr hab. Marek Michalski (Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie)². Prelegent w swoim wystąpieniu poruszył wiele fundamentalnych kwestii związanych z kształtowaniem się etyki ochrony zwierząt, opierając się przy tym na poglądach czołowych etyków, filozofów, socjologów i prawoznawców. W pierwszej kolejności przywołał poglądy Petera Singera, który w swojej teorii wyzwolenia zwierząt zauważył, iż podłożem powszechnie akceptowanego rozróżnienia statusu człowieka i (innych) zwierząt jest szowinizm gatunkowy, oparty na filozoficznym pustostłowi wyrażanym w górnolotnych frazesach o „niezbywalnej godności jednostki ludzkiej”. Zdaniem tego autora filozofom usilnie poszukującym cechy odróżniającej człowieka od pozostałych zwierząt towarzyszy świadomość, że próba zrównania ich statusu wiązałaby się z koniecznością przewartościowania dotychczasowych ocen moralnych dopuszczalności przeprowadzania eksperymentów na zwierzętach, a przede wszystkim zabijania ich na mięso. W tym miejscu prelegent odwołał się do symboliki farmy przemysłowej, gdzie umasowiony zostaje proces hodowli zwierząt, a one same podlegają uprzedmiotowieniu. Rozwijając tę myśl, prof. Michalski przytoczył słowa socjologa Davida Niberta, który w tym globalnie rozprzestrzenionym systemie produkcji dostrzega „najbardziej koszmarną manifestację systemu kapitalistycznego”. Zdaniem Niberta zjawisko z przełomu XIX i XX w., jakim jest umasowienie produkcji materialnej, w drugiej połowie XX w. dotknęło świata zwierząt w niespotykanej wcześniej

² Tezy referatu wygłoszonego przez M. Michalskiego znalazły rozwinięcie w artykule pt. *Od „Animal Machines” (R. Harisson) poprzez „Drogę przez farmę przemysłową” (P. Singer) do „Animal Welfare” (G.L. Francione), czyli o właściwym odczytaniu pojęcia dobrostanu zwierząt*, opublikowanym w niniejszym numerze „Przeglądu Prawa Administracyjnego”.

skali, motywowanej ekonomiczną efektywnością, z kategorią zysku jako nadrzędnym imperatywem działania. W ten sposób kapitalizm (który już w XIX w. zmienił jakościowo stosunki społeczne) wraz z umasowieniem systemu produkcji doprowadził do ekonomizacji naszego myślenia, stawiając w centrum ludzkiego działania racjonalizm instrumentalny i spychając jednocześnie system wartości etycznych na odległy margines ludzkiej refleksji. Prelegent odniósł się także do koncepcji „dobrostanu zwierząt”, wskazując przy tym, iż według Gary’ego Francione (pioniera abolicjonizmu prozwierzęcego) pojęcie to wymaga krytycznego spojrzenia, ponieważ bywa interpretowane jako próba zidentyfikowania warunków i okoliczności, które doprowadzą do efektywnego wykorzystania zwierząt przez człowieka. Podejście takie ma niewiele wspólnego z moralnością, prowadzi bowiem do wtórnego „urzeczowienia” zwierząt i traktowania ich jako przedmiotu własności.

W następnej kolejności głos zabrały dr hab. Anna Kalisz (UMCS) oraz mgr Dorota Pawlicka (Naczelny Sąd Administracyjny, NSA), które przedstawiły referat pt. *Od ochrony prawnej ku prawom zwierząt – między świadomością moralną a prawną. Ewolucja podejścia na przykładzie orzecznictwa sądownoadministracyjnego*³. Prelegentki swoje wystąpienie rozpoczęły od wskazania, że w ostatnich latach istotnie wzrasta społeczna świadomość znaczenia ochrony środowiska i przyrody. Jak przy tym zaznaczyły, nie odbywa się to bez kontrowersji, które dotyczą choćby antropogenicznych przyczyn zmian klimatu czy pojawiających się w nauce koncepcji podmiotowości prawnej zwierząt. Skupiając swoją uwagę na drugim z wymienionych zagadnień, prelegentki dowodziły, że pojawiające się w doktrynie „coraz śmielsze”, choć nadal „awangardowe”, postulaty uznania praw zwierząt nie znalazły dotychczas swojego odzwierciedlenia w porządkach prawnych państw europejskich z uwagi na antropocentrycznie i indywidualistycznie zorientowaną kulturę Europy. Następnie przeszły do omówienia zmian w podejściu do prawnej ochrony zwierząt na przykładzie orzecznictwa polskich sądów administracyjnych, które – w ich ocenie – w dość postępowy sposób podchodzą do interpretacji obowiązujących przepisów w zakresie ochrony i (szczątkowo ujętych) praw zwierząt, podczas gdy same przepisy *de lege lata* pozostawiają wiele do życzenia. Konkludując, prelegentki starały się wyjaśnić wspomniane niedostatki tym, że polskie regulacje opierając się na filozofii bazującej na zakazie zadawania „zbędnego cierpienia” zwierzętom, jednocześnie dopuszczają możliwość ich uśmiercania oraz zadawania im „niezbędnego” cierpienia w związku z ich użyt-

³ W zasadniczej części referat opierał się na tezach opublikowanego wcześniej artykułu. Zob. A. Kalisz, D. Pawlicka, *Od ochrony prawnej ku prawom zwierząt – między świadomością moralną a prawną. Ewolucja podejścia na przykładzie orzecznictwa sądownoadministracyjnego*, „Archiwum Filozofii Prawa i Filozofii Społecznej” 2022, nr 2, s. 38–53.

kowaniem przez człowieka i pozyskiwaniem z nich różnorodnych korzyści. Tymczasem koncepcja praw zwierząt opiera się na założeniu o ich podmiotowości, co przekłada się na indywidualną, jednostkową ochronę zwierzęcia w kontekście jego dobrostanu – na wzór ochrony praw człowieka. O ile zatem ochrona prawna zwierząt pozostawia w centrum, jako podmiot, człowieka i realizuje swoisty „program minimum” w jego postępowaniu wobec zwierząt (dereifikacja prowadząca do uwolnienia od cierpienia i zakazu unicestwiania gatunków oraz zakazu znęcania się nad pojedynczym zwierzęciem – *animal welfare*), o tyle koncepcja praw zwierząt bierze pod uwagę ich szeroko pojęty dobrostan i zmierza do ich personalizacji oraz upodmiotowienia prawnego – *animal rights*. Implikuje to z kolei próby pozytywizacji katalogu tych praw i normatywizacji ich gwarancji, łącznie z takimi postulatami jak tzw. wpisanie praw zwierząt do konstytucji, czyli uwzględnienie ich indywidualnej ochrony nie tylko na szczeblu ustawowym, ale i konstytucyjnym.

Doktorantka Lesia Danyliuk (Przykarpacki Uniwersytet Narodowy im. Wasyla Stefanyka w Iwano-Frankiwsku, Ukraina) wygłosiła referat pt. *Concept of Animal Welfare in the National Legislation of Ukraine*. Zgodnie z zamierzeniem badawczym wyrażonym w tytule prelegentka swoje wystąpienie w całości poświęciła problematyce dobrostanu zwierząt w prawodawstwie Ukrainy. Zaczęła przy tym od przywołania definicji „dobrostanu zwierząt” sformułowanej w 2008 r. przez Światową Organizację Zdrowia Zwierząt (World Organisation for Animal Health) i przypomnienia, że dotychczas jedyną ratyfikowaną przez Ukrainę europejską konwencją dotyczącą ochrony i dobrostanu zwierząt jest Europejska Konwencja o ochronie zwierząt domowych z 13 listopada 1987 r. (European Convention for the Protection of Pet Animals). Następnie prelegentka podkreśliła, że – podobnie jak w innych krajach europejskich – koncepcja „dobrostanu zwierząt” obecna jest w porządku prawnym Ukrainy, gdzie pojęcie to definiowane jest jako zapewnienie zwierzętom odpowiednich warunków bytowania, w tym stałej opieki, właściwego wyżywienia, schronienia przed warunkami atmosferycznymi, ochrony przed chorobami oraz humanitarnego traktowania zwierząt (także podczas uboju). Definicja ta została wprowadzona przez art. 1 ust. 1 pkt 3 ustawy z dnia 21 grudnia 2017 r. o bezpieczeństwie i higienie pasz (nr 2264-VIII). W podobny sposób przedmiotowe pojęcie zostało zdefiniowane na gruncie art. 1 ust. 1 pkt 9 ukraińskiej ustawy z dnia 4 lutego 2021 r. o medycynie weterynaryjnej (nr 1206-IX), gdzie przyjmuje się, że „»dobrostan zwierząt« oznacza stan zapewnienia fizjologicznych i etologicznych potrzeb zwierząt poprzez stworzenie odpowiednich warunków do ich hodowli, przetrzymywania i transportu, w tym systematyczną opiekę, właściwe karmienie, pojenie i humanitarne traktowanie zwierząt, z wyłączeniem strachu, bólu i cierpienia, w tym podczas uboju, oraz zapewnia zwierzętom swobodę wyrażania ich typowego zachowania”. Ponadto

– jak zauważyła prelegentka – ustawa ta zawiera osobny rozdział poświęcony problematyce dobrostanu zwierząt (rozdział VI „Dobrostan zwierząt”, art. 36–42). W rozdziale tym określone zostały podstawowe zasady zapewnienia dobrostanu zwierzętom gospodarskich, w tym: 1) wymagania dotyczące obiektów, w których trzymane są zwierzęta gospodarskie; 2) wymagania dotyczące karmienia, pojenia i stosowania innych substancji; 3) wymogi dotyczące zapewnienia dobrostanu zwierząt gospodarskich podczas ich hodowli; 4) wymagania dotyczące zapewnienia dobrostanu zwierząt podczas ich transportu; 5) wymogi dotyczące zapewnienia dobrostanu zwierząt podczas uboju. Przepisy te nie znajdują zastosowania do: zwierząt domowych; zwierząt dzikich; zwierząt wykorzystywanych w zawodach, pokazach, wydarzeniach kulturalnych lub sportowych; zwierząt wykorzystywanych do celów naukowych lub badawczych; zwierząt bezkręgowych. Wymagania dotyczące postępowania z tymi kategoriami zwierząt stanowią przedmiot osobnych regulacji będących (podobnie jak obie wspomniane wyżej ustawy) uszczegółowieniem podstawowego aktu prawnego Ukrainy w zakresie humanitarnej ochrony zwierząt, jakim jest ustawa z dnia 21 lutego 2006 r. o ochronie zwierząt przed okrucieństwem (nr 3447-IV).

Profesor Angela Cossiri (Uniwersytet w Maceracie, Włochy) wygłosiła referat pt. *The Reform of the Italian Constitution in 2022 from Continuous Improvement to Incremental Innovation*. Prelegentka w swoim wystąpieniu skupiła się na innowacyjnym wpływie włoskiej reformy konstytucyjnej z 2022 r. na ochronę środowiska przyrodniczego. Szczególnie dużo uwagi poświęciła treści znowelizowanego art. 9 Konstytucji Republiki Włoskiej, w którym wyrażono zobowiązanie do ochrony środowiska, różnorodności biologicznej i ekosystemów, także w interesie przyszłych pokoleń. Przepis ten zawiera również delegację do unormowania w prawie krajowym sposobów i form ochrony zwierząt. Przy okazji reformy z 2022 r. zmieniono także art. 41 Konstytucji poprzez zastrzeżenie w jego treści, że prywatna działalność gospodarcza nie może być prowadzona „w sposób zagrażający zdrowiu lub środowisku”. Tego rodzaju zmiany doprowadziły do konstytucjonalizacji zasady ochrony środowiska i stworzenia swoistego przeciwo graniczenia dla ingerencji międzynarodowego i unijnego prawa ochrony środowiska.

Kolejnym prelegentem był dr Michał Rudy (UMK), który wygłosił referat nt. *Na czym polega istota nadzoru administracyjnego nad humanitarną ochroną zwierząt?* W ramach swojego wystąpienia przypomniał, że zgodnie z art. 34a ustawy z dnia 21 sierpnia 1997 r. o ochronie zwierząt (t.j. Dz.U. 2023, poz. 1580) organy Inspekcji Weterynaryjnej są właściwe w sprawie nadzoru nad przestrzeganiem wszystkich przepisów o humanitarnej ochronie zwierząt. Wskazał przy tym, że istota nadzoru sprowadza się do prowadzenia kontroli urzędowej i (jeżeli zachodzi taka potrzeba) władczego oddziaływania na podmiot kontrolowany.

Rozwijając tę myśl, prelegent podkreślił, że zgodnie z zakresem zadań Inspekcji Weterynaryjnej głównym celem jej funkcjonowania jest zapewnienie działania zgodnego z prawem we wszystkich dziedzinach określonych w art. 3 ustawy z dnia 29 stycznia 2004 r. o Inspekcji Weterynaryjnej (t.j. Dz.U. 2022, poz. 2629, ze zm.), w tym w zakresie administracyjnej ochrony zwierząt. W tym celu organy Inspekcji prowadzą w pierwszej kolejności czynności kontrolne, których głównym zadaniem jest porównanie i ocena stanu rzeczywistego ze stanem postulowanym w przepisach prawa. Funkcje kontrolne Inspekcji zostały jednocześnie blisko powiązane z bardzo szerokimi uprawnieniami władczymi. Rozwiązanie to daje możliwość ingerowania w działalność kontrolowanego podmiotu i ma zwiększyć skuteczność działania organów administracji publicznej. Kompetencje władcze obejmują prawo do wprowadzania, najczęściej w drodze decyzji administracyjnej, różnego rodzaju nakazów i zakazów. W tym kontekście nadzór rozumiany jest jednocześnie jako prawo do stosowania środków władczych. Rozwiązanie to nadaje Inspekcji Weterynaryjnej rys typowy dla policji administracyjnej czy właśnie organów nadzorujących. Omawiając władcze kompetencje organów Inspekcji Weterynaryjnej, prelegent wskazał także podstawowe zasady i przesłanki odpowiedzialności administracyjnej oraz podstawowe funkcje sankcji administracyjnych.

Radczyni prawna dr Agnieszka Serlikowska (Okręgowa Izba Radców Prawnych w Bydgoszczy) przedstawiła referat pt. *Dobrostan zwierząt w rozumieniu urzędowej kontroli żywności*⁴. Zasadniczym celem tego wystąpienia było przedstawienie problematyki dobrostanu zwierząt z perspektywy urzędowej kontroli żywności, a zarazem określenie właściwych krajowych organów, które wykonują kompetencje w tym zakresie oraz próba odpowiedzi na pytanie, na ile określone rozporządzeniem Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2017/625 z dnia 15 marca 2017 r. zasady mają zastosowanie w praktyce. Realizując to zamierzenie, prelegentka wskazała, że pojęcie dobrostanu zwierząt jest nierozdzielnie związane z unijnym systemem urzędowej kontroli żywności. Rozporządzenie 2017/625 w sprawie kontroli urzędowych wyraźnie odróżnia zasady dotyczące zdrowia zwierząt od ich dobrostanu, wskazując jednocześnie, że tytułowe kontrole, jak również inne czynności dokonywane przez właściwe organy, przeprowadzane są w celu zapewnienia nie tylko stosowania prawa żywnościowego i paszowego, lecz także właśnie tych zasad. Jednocześnie w swoich motywach wyraźnie odnosi się do art. 13 TFUE, wskazującego, że przy formułowaniu i wykonywaniu m.in. polityki rolnej, rybołówstwa i transportu UE oraz jej polityk dotyczących rynku

⁴ Tezy referatu wygłoszonego przez A. Serlikowską znalazły rozwinięcie w artykule pt. *Dobrostan zwierząt w rozumieniu urzędowej kontroli żywności*, opublikowanym w niniejszym numerze „Przeglądu Prawa Administracyjnego”.

wewnętrznego, badań i rozwoju technologicznego, Unia i Państwa Członkowskie w pełni uwzględniają wymagania w zakresie dobrostanu zwierząt jako istot zdolnych do odczuwania, przy równoczesnym przestrzeganiu przepisów prawnych i administracyjnych oraz zwyczajów Państw Członkowskich związanych w szczególności z obyczajami religijnymi, tradycjami kulturowymi i dziedzictwem regionalnym. Tak zatem w rozporządzeniu dotyczącym urzędowej kontroli żywności prawodawca unijny podkreśla, że jego prawodawstwo dotyczące dobrostanu zwierząt zobowiązuje właścicieli zwierząt, posiadaczy zwierząt oraz właściwe organy do przestrzegania przepisów w zakresie dobrostanu zwierząt, zapewnienia im humanitarnego traktowania oraz oszczędzania im niepotrzebnego bólu i cierpienia. Przepisy te oparte są na dowodach naukowych i mogą poprawić jakość i bezpieczeństwo żywności pochodzenia zwierzęcego.

Ostatni referat w ramach sesji otwierającej wygłosił prof. dr hab. Bartosz Rakoczy (UMK) nt. *Odpowiedzialność Skarbu Państwa na podstawie art. 49 ustawy o ochronie zdrowia zwierząt oraz zwalczaniu chorób zakaźnych zwierząt. Zagadnienia wprowadzające*. Prelegent zaczął od wskazania, że zasadniczym celem omawianej regulacji jest eliminacja niebezpieczeństwa, którego źródłem są zwierzęta, a które stanowi zagrożenie dla innych zwierząt oraz dla ludzi. Niebezpieczeństwo to polega na występowaniu u zwierząt chorób zakaźnych, w tym chorób odzwierzęcych, których zasady zwalczania określa ustawa z dnia 11 marca 2004 r. o ochronie zdrowia zwierząt oraz zwalczaniu chorób zakaźnych zwierząt (t.j. Dz.U. 2023, poz. 1075). W przypadku stwierdzenia chorób lub podejrzenia o nie podejmuje się wszechstronne działania mające na celu monitorowanie zaistniałej sytuacji, ochronę przed ich rozprzestrzenieniem się oraz ograniczenie i eliminację istniejących zagrożeń. Jednym z dopuszczalnych środków jest wydanie przez powiatowego lekarza weterynarii decyzji nakazującej zabicie lub ubój zwierząt chorych lub zakażonych, podejrzanych o zakażenie lub o chorobę albo zwierząt z gatunków wrażliwych na daną chorobę zakaźną. W dalszej części swojego wystąpienia prelegent przypomniał, że za zwierzęta zabite, poddane ubojowi lub padłe w wyniku zastosowania nakazanych zabiegów na mocy decyzji uprawnionych organów uprawnionemu przysługuje, na zasadach określonych w art. 49 omawianej ustawy, odszkodowanie ze środków budżetu państwa. Ochroną odszkodowawczą są objęte ściśle określone gatunki zwierząt, mianowicie: bydło, świnie, owce, kozy, konie, kury, kaczki, gęsi, indyki, perlice, przepiórki, kuropatwy, bażanty, strusie, jeleniowate utrzymywane w warunkach fermowych (jeleń szlachetny, jeleń sika i daniel), rodziny pszczele oraz ryby słodkowodne. Odszkodowanie przysługuje w wysokości wartości rynkowej zwierzęcia, przy czym wartość tę określa się na podstawie średniej z trzech kwot oszacowania przyjętych przez powiatowego lekarza weterynarii oraz dwóch rzeczoznawców wyznaczonych przez tego lekarza z prowadzonej przez niego listy rzeczoznawców. Jednocześnie przepisy przewidują zastosowanie mechanizmu

compensatio lucri cum damno, stanowiąc, że w wypadku zwierzęcia poddanego ubojowi, którego mięso jest zdatne do spożycia przez ludzi, odszkodowanie pomniejsza się o kwoty uzyskane ze sprzedaży mięsa i ubocznych produktów zwierzęcych pozyskanych od tego zwierzęcia. Przyznanie odszkodowania następuje w drodze decyzji wydanej przez powiatowego lekarza weterynarii (jest to decyzja ostateczna). Posiadacz zwierzęcia niezadowolony z tej decyzji może, w terminie miesiąca od dnia jej doręczenia, wnieść powództwo do sądu rejonowego. Ponadto – jak wskazał prelegent – należy mieć na względzie, że w przypadku wystąpienia przewidzianych w ustawie okoliczności prawo do odszkodowania nie przysługuje. Chodzi w szczególności o niezastosowanie się do obowiązków określonych w przepisach o systemie identyfikacji lub rejestracji zwierząt, niepowiadomienie o stwierdzeniu choroby lub podejrzeniu jej wystąpienia właściwego organu, niezastosowanie się do ustaleń, nakazów lub zakazów wydanych przez właściwe organy, wprowadzenie do swojego gospodarstwa zwierzęcia chorego, zakażonego lub podejrzanego o zakażenie lub chorobę, a także zwierzęcia nieoznakowanego lub bez paszportu, jeżeli stosowne przepisy tego wymagają.

Panel I

Doktor Yuliia Vlasenko (Uniwersytet im. Tarasa Szewczenki w Kijowie, Ukraina) wygłosiła referat nt. *Environmental Policy of the EU and Ukraine in the Field of Biodiversity Protection and Animal Welfare: Legal Principles and Main Trends*. Prelegentka w pierwszej kolejności zdefiniowała pojęcie dobrostanu zwierząt, powołując się przy tym m.in. na ustalenia poczynione w tym zakresie przez Donalda M. Brooma (Department of Clinical Veterinary Medicine, University of Cambridge) opublikowane w pracy pt. *Bienestar animal* (w: *Etología Aplicada*, eds. F. Galindo Maldonado, A. Orihuela Trujillo, Mexico City 2004, s. 51–87). Następnie przedstawiła ewolucję przepisów Unii Europejskiej dotyczących dobrostanu zwierząt, a także wyniki badań opinii publicznej w kwestii zapewnienia dobrostanu zwierzętom domowym i hodowlanym. Ponadto omówiła rozwój ukraińskich regulacji prawnych dotyczących humanitarnej ochrony zwierząt, eksponując przy tym kwestie związane z dostosowaniem prawodawstwa Ukrainy do standardów określonych przepisami unijnymi. Prelegentka wiele uwagi poświęciła również wyzwaniom, przed jakimi stoi obecnie Ukraina w związku z trwającą wojną z Rosją. Aby unaocznic uczestnikom skalę problemu, podała dane dotyczące szkód środowiskowych związanych z działaniami militarnymi. Z przedstawionych informacji wynika, że dotychczas na terytorium Ukrainy udokumentowano ponad 2500 przypadków szkód w środowisku. Dzienna wartość szkód środowiskowych szacowana jest na 102 mln euro, a ich całkowita wartość szacowana jest na około

55,6 mld euro. Szkody powstałe w wyniku przeprowadzonego w dniu 6 czerwca 2023 r. przez Federację Rosyjską zamachu terrorystycznego polegającego na wysadzeniu zapory Kachowskiej Elektrowni Wodnej szacowane są wstępnie przez Organizację Narodów Zjednoczonych oraz administrację ukraińską na kwotę 14 mld dolarów. Vlasenko poinformowała także, iż według szacunków na dzień 6 czerwca 2022 r. liczba zwierząt padłych w związku z działaniami wojennymi to: 42 tys. owiec, 92 tys. sztuk bydła, 258 tys. świń, ponad 5,7 mln sztuk drobiu. Liczba padłych ryb jest trudna do oszacowania, ale udokumentowane zostały przypadki zniszczenia całych hodowli. Kończąc swoje wystąpienie, prelegentka zwróciła uwagę również na potrzebę zrewidowania przeważających obecnie modeli produkcji rolnej, zwłaszcza jeżeli chodzi o przemysłową hodowlę zwierząt. Wskazując przy tym na liczne niebezpieczeństwa związane z tą formą produkcji zwierzęcej (jak zmiana klimatu, zanieczyszczenie powietrza, zanieczyszczenie gleby, niekorzystny wpływ na zdrowie ludzi, zagrożenie epidemiologiczne, niehumanitarne traktowanie zwierząt), wezwała do podjęcia niezwłocznych działań, które mogłyby zmienić opisaną przez nią sytuację.

Doktor Małgorzata Szymańska (UMCS) wygłosiła referat pt. *Dobrostan zwierząt gospodarskich jako element zrównoważonego rozwoju*. Prelegentka w swoim wystąpieniu wskazała, iż współcześnie zadaniem producentów jest prowadzenie działalności rolniczej zgodnie z zasadą zrównoważonego rozwoju, która przejawia się w potrzebie podejmowania zintegrowanych działań w obszarze gospodarczym, społecznym i środowiskowym. Przypomniała też, że w Polsce zasadzie zrównoważonego rozwoju nadano rangę prawa podstawowego. Zgodnie bowiem z przepisem art. 5 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz.U. 1997, nr 78, poz. 483, ze zm.) Rzeczpospolita Polska strzeże niepodległości i nienaruszalności swojego terytorium, zapewnia wolności i prawa człowieka i obywatela oraz bezpieczeństwo obywateli, strzeże dziedzictwa narodowego oraz zapewnia ochronę środowiska, kierując się zasadą zrównoważonego rozwoju. Prelegentka odniosła się też szeroko do kwestii dobrostanu zwierząt, wskazując przede wszystkim na potrzebę właściwego rozumienia tego pojęcia. Jak podkreśliła, hodowcy nie powinni ograniczać swych działań jedynie do starań mających zapewnić zwierzętom zdrowie fizyczne, lecz także powinni wykazać się dbałością o niefizyczne aspekty dobrostanu zwierząt, dzięki którym będą mogły one cieszyć się dobrym samopoczuciem psychicznym. Ponadto kwestie dotyczące dobrostanu zwierząt należy rozpatrywać zarówno w kontekście dopuszczalnych metod chowu i hodowli zwierząt gospodarskich, jak i przez pryzmat możliwych oddziaływań na środowisko i zdrowie ludzi. Prelegentka wskazała też perspektywę zmian w przedmiotowym obszarze, które są konsekwencją rozwoju cywilizacyjnego, a w szczególności postępu technologicznego, rosnącej świadomości społecznej i zmieniających się preferencji konsumentów.

Kolejny referat nt. *Dobrostan koni – prawna ochrona a praktyka* wygłosiła mgr Barbara Klimek (Akademia Leona Koźmińskiego w Warszawie). Prelegentka swoje wystąpienie rozpoczęła od wskazania współczesnych sposobów wykorzystywania koni. Następnie przeszła do omówienia behawioralnych potrzeb koni, które zestawiała z informacją na temat standardowych warunków, w jakich konie zwykle są utrzymywane oraz sprzętu i akcesoriów, jakie są wykorzystywane podczas użytkowania koni (jak np. siodło, wędzidło, ostrogi, bat, palcat). Skupiając uwagę na tym ostatnim wątku, podała informacje dotyczące wyników eksperymentów opisywanych w filmie dokumentalnym pt. *The Path of the Horse* wyprodukowanym przez Stormy May. Z informacji tych m.in. wynika, że mięśnie krzyża konia wytrzymują siodło i jeźdźca bez odczuwania bólu przez pierwsze 12–15 minut. Później zamiera mikrocyrkulacja, zwierzę zaczyna odczuwać ból, a po 20 minutach dochodzą symptomy takie jak drętwienie, mrowienie itp. Po około 25 minutach pojawiają się procesy destrukcyjne w mięśniach i anemia. Natomiast konie, u których stosuje się wędzidło, wykazują zachowania, które wskazują na ból, dyskomfort, zaburzenia oddychania, nerwicę i strach, które są nieobecne u koni, u których nie stosuje się wędzidła. W dalszej części swojego wystąpienia prelegentka omówiła regulacje prawne dotyczące wyścigów konnych, tj. przepisy ustawy z dnia 18 stycznia 2001 r. o wyścigach konnych (t.j. Dz.U. 2020, poz. 1354), rozporządzenia Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 24 marca 2016 r. w sprawie regulaminu wyścigów konnych (Dz.U. 2016, poz. 536) oraz przyjętego przez Polski Związek Jeździecki (PZJ) Kodeksu postępowania zgodnego z dobrem konia. Szczególną uwagę prelegentka zwróciła na art. 38 Kodeksu PZJ, w którym określono zachowania noszące znamiona „brutalności wobec koni”. I tak, zgodnie z tym przepisem, przez brutalność wobec koni rozumie się działania lub zaniechania prowadzące do bólu i cierpienia, a w szczególności takie zachowania jak: 1) używanie bata do dawania upustu emocjom zawodnika; 2) używanie bata po eliminacji; 3) uderzanie konia po głowie lub w okolicy głowy; 4) uderzanie konia batem więcej niż trzy razy pod rząd; 5) używanie bata w sposób, który powoduje pęknięcie lub uszkodzenie skóry konia; 6) długotrwałe i częste karanie konia przy użyciu ostróg lub uderzanie kielznem; 7) jazda na koniu wyczerpanym fizycznie, kulawym lub rannym; 8) barowanie konia w czasie zawodów niezależnie od miejsca, sposobu i urządzeń do tego używanych; 9) uwrażliwianie lub znieczulanie którejkolwiek części ciała konia; 10) stosowanie różnego rodzaju urządzeń elektrycznych powodujących porażanie konia prądem, bez względu na to, gdzie zostały zamontowane; 11) pozostawienie konia bez odpowiedniej paszy, pojenia i ruchu. Prelegentka zakwestionowała te postanowienia, twierdząc, że każde użycie ostróg lub uderzenie konia w zęby wędzidłem jest formą przemocy i zadawania cierpienia oraz powinno być potępione. Każde zmuszanie zwierzęcia do wykonywania jakichkolwiek czynności przemocą powinno być potępione i niedozwolone.

Zwierzę, jeżeli już człowiek wykorzystuje je do realizacji własnych potrzeb, powinno być szkolone z wykorzystaniem metod wzmocnienia pozytywnego, technik zachęcających, relaksacyjnych i opartych na zaufaniu oraz wzajemnej współpracy, a wszelkie narzędzia czy stosowany sprzęt nigdy nie powinny powodować bólu, cierpienia czy dyskomfortu zwierzęcia. Następnie prelegentka przeprowadziła hipotetyczne rozważania dotyczące możliwości zwiększenia ochrony prawnej koni poprzez zaklasyfikowanie ich w świetle przepisów ustawy z dnia 21 sierpnia 1997 r. o ochronie zwierząt (t.j. Dz.U. 2023, poz. 1580) do zwierząt domowych. W ostatniej części swojego wystąpienia prelegentka odniosła się do pojęcia dobrostanu, co stało się pretekstem do omówienia m.in. potrzeb psychicznych koni, a przy tej okazji także do przedstawienia przepisów nowego rozporządzenia Ministra Klimatu i Środowiska z dnia 25 maja 2023 r. w sprawie minimalnych warunków utrzymywania poszczególnych gatunków zwierząt wykorzystywanych do celów rozrywkowych, widowiskowych, filmowych, sportowych i specjalnych (Dz.U. 2023, poz. 1091). Oceniając przepisy rozporządzenia, Klimek stwierdziła: „Po raz pierwszy w polskim prawodawstwie odnajdujemy zapisy bezpośrednio dotyczące potrzeb psychicznych zwierząt, w tym potrzeb intelektualnych. To przełomowy krok w rozwoju prawnej ochrony zwierząt w Polsce”.

Doktor Zoryana Yaremak (Przykarpacki Uniwersytet Narodowy im. Wasyla Stefanyka w Iwano-Frankiwsku, Ukraina) wygłosiła referat pt. *Fur Farms in Ukraine: Legal Regulation and Problems of Adaptation of National Legislation to EU Legislation*. Prelegentka w pierwszej kolejności omówiła rozwój prawodawstwa europejskiego określającego standardy postępowania, warunki przetrzymywania, transportu i uboju zwierząt hodowlanych. W tym celu omówiła przepisy najważniejszych konwencji podpisanych pod auspicjami Rady Europy oraz wybrane przepisy unijne odnoszące się do zwierząt hodowlanych. Następnie przypomniała, że w 2014 r. został ratyfikowany układ o stowarzyszeniu UE i Ukrainy. Mając to na względzie, jak również biorąc pod uwagę fakt, iż Ukraina jest jednym z największych producentów futer w Europie, prelegentka dalszą część swojego wystąpienia poświęciła analizie obowiązującego w przedmiotowym zakresie prawodawstwa Ukrainy i praktyki jego stosowania pod kątem zgodności z wymogami unijnymi. Przy tej okazji wskazała na liczne trudności interpretacyjne, które wiążą się m.in. z tym, że część przepisów prawa ukraińskiego pozwala na zaklasyfikowanie zwierząt futerkowych do zwierząt hodowlanych, podczas gdy inne wykluczają możliwość objęcia tej kategorii zwierząt przepisami odnoszonymi do zwierząt hodowlanych. Kończąc swoje wystąpienie, prelegentka stwierdziła, że w związku z brakiem spójnej polityki legislacyjnej w przedmiotowym zakresie (por. sprzeczne projekty ustaw: nr 2360 z dnia 31 października 2019 r. oraz nr 2360-1 z dnia 14 listopada 2019 r.) trudno prognozować przyszłość przemysłu futrzarskiego w Ukrainie.

Następny referat wygłosiły dr hab. Marta Woźniak, prof. ucz. (Uniwersytet Opolski, UO) oraz dr Olga Sachanbińska-Dobrzyńska (UO) nt. *Dobrostan zwierząt zagrożonych wyginięciem w świetle powszechnie obowiązującego prawa*. Uzasadniając wybór tematu, prelegentki wskazały, że przedmiotowa problematyka bardzo rzadko staje się przedmiotem refleksji naukowej. Tymczasem w ich ocenie zwierzęta zagrożone wyginięciem to szczególna kategoria zwierząt, a ich dobrostan i potrzeba ochrony to kwestie doniosłe naukowo. Woźniak i Sachanbińska-Dobrzyńska zastrzegły przy tym, że zasadniczo akceptują tezę, iż pojęcie dobrostanu dotyczy przede wszystkim zwierząt gospodarskich i domowych. Postanowiły jednak wykazać, że pojęcie to powinno być stosowane także w odniesieniu do zwierząt zagrożonych wyginięciem. W tym celu omówiły regulacje prawa międzynarodowego (m.in. konwencji waszyngtońskiej, CITES), unijnego (rozporządzenie Rady nr 338/97) oraz krajowego (ustawa o ochronie przyrody), ze szczególnym uwzględnieniem przepisów przewidujących możliwości podejmowania działań ochronnych przez organy administracji publicznej, jak ochrona *ex situ* czy wyznaczanie stref ochronnych.

Ostatni referat w ramach I sesji panelowej wygłosiła dr hab. Elżbieta Zębek, prof. UWM (Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie). Było to wystąpienie nt. *Prawna ochrona ichtiofauny w kontekście katastrofy ekologicznej w rzece Odrze*, a jego zasadniczym celem było przedstawienie stanu prawnego i instrumentów prawnych ochrony ichtiofauny w UE i w Polsce. Prelegentka omówiła to zagadnienie w kontekście katastrofy ekologicznej w rzece Odrze, podczas której nastąpiły masowe śnięcia gatunków ryb objętych ochroną prawną na poziomie unijnym i krajowym. Swoje wystąpienie rozpoczęła od przedstawienia definicji pojęcia ichtiofauny, które używane jest na oznaczenie gatunków ryb zamieszkujących określony ciek, akwen lub obszar w jednym okresie. Następnie scharakteryzowała główne założenia prawnej ochrony ichtiofauny w UE, które określone zostały w dyrektywie Rady 92/43/EWG z dnia 21 maja 1992 r. w sprawie ochrony siedlisk przyrodniczych oraz dzikiej fauny i flory (Dz.Urz. UE L 206/7, 22.07.1992). W kolejnym punkcie swojego wystąpienia prelegentka omówiła wybrane regulacje prawa krajowego. Były to: ustawa z dnia 20 lipca 2017 r. – Prawo wodne (tj. Dz.U. 2023, poz. 1478, ze zm.), ustawa z dnia 18 kwietnia 1985 r. o rybactwie śródlądowym (t.j. Dz.U. 2022, poz. 883), ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (t.j. Dz.U. 2023, poz. 1336, ze zm.), rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 13 kwietnia 2010 r. w sprawie siedlisk przyrodniczych oraz gatunków będących przedmiotem zainteresowania Wspólnoty, a także kryteriów wyboru obszarów kwalifikujących się do uznania lub wyznaczenia jako obszary Natura 2000 (t.j. Dz.U. 2014, poz. 1713). W oparciu o przepisy tych aktów prawnych prelegentka dokonała klasyfikacji gatunków chronionych oraz rodzajów ich ochrony, omówiła istotę ochrony gatunkowej, wyliczyła ga-

tunki ryb objęte ochroną dyrektywy siedliskowej, wskazała cele ochrony wód powierzchniowych i określiła zasady racjonalnego gospodarowania zasobami ryb. Następnie omówiła przyczyny katastrofy w rzece Odrze (lipiec i sierpień 2022 r.), jej skutki oraz rekomendowane działania naprawcze. Podsumowując swoje wystąpienie, stwierdziła między innymi, że w celu pełniejszej ochrony gatunkowej ichtiofauny, szczególnie w przypadkach katastrof ekologicznych, należy podjąć wszelkie środki ograniczające negatywne konsekwencje w celu odtworzenia populacji, zwłaszcza gatunków priorytetowych. W tym celu należy w pierwszej kolejności odtworzyć siedliska przyrodnicze przy uwzględnieniu przepisów dotyczących ochrony wód powierzchniowych zawartych w prawie wodnym oraz na zasadach określonych w ustawie o rybactwie śródlądowym. Dopiero kompleksowa ochrona i odbudowa ekosystemów wodnych zapewnią ochronę gatunkową ryb oraz zachowanie gatunków chronionych i priorytetowych jako dziedzictwa przyrodniczego UE.

Panel II

Doktor Karolina Karpus (UMK) wygłosiła referat pt. *Dobrostan zwierząt a ochrona przyrody: aktualne wyzwania prawne w zarządzaniu inwazyjnymi gatunkami obcymi kręgowców*. Zasadniczym celem tego wystąpienia było przedstawienie wyników analizy odnośnie do wybranego aspektu prawa ochrony przyrody, jaki stanowi swoista „bioemisja” w postaci inwazyjnych gatunków obcych (IGO). Realizując to zamierzenie, prelegentka zauważyła, że zagrożenie dla rodzimych ekosystemów ze strony organizmów żywych z innych obszarów geograficznych świata jest już dobrze rozpoznane w prawie ochrony przyrody. Problematyka ta swoją nową dynamikę zyskała w 2014 r. w związku z przyjęciem rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1143/2014 z dnia 22 października 2014 r. w sprawie działań zapobiegawczych i zaradczych w odniesieniu do wprowadzania i rozprzestrzeniania inwazyjnych gatunków obcych (Dz.Urz. UE L 317/35, 4.11.2014, ze zm.). Prawo polskie dostosowane zostało w tym zakresie ustawą z dnia 11 sierpnia 2021 r. o gatunkach obcych (t.j. Dz.U. 2023, poz. 1589). Według Karpus w ujęciu aksjologicznym system zarządzania IGO nie może sprowadzać się do podejścia ignorującego kwestię humanitarnej ochrony zwierząt. Jest to szczególnie ważne w przypadku kręgowców, biorąc pod uwagę, że elementem tego systemu są środki eliminacji osobników danego gatunku. Z tego względu zdaniem prelegentki należy ustalić, w jakim stopniu system zarządzania IGO koresponduje z celami humanitarnej ochrony zwierząt. Mówiąc inaczej, należy dokonać identyfikacji wyzwań związanych z koniecznością kształtowania efektywnych rozwiązań prawnych w świetle dwóch interesów

– ochrony przyrody i humanitarnej ochrony zwierząt, równoważnych i zarazem przeciwstawnych względem siebie.

Doktor Nataliia Bashuryn (Przykarpacki Uniwersytet Narodowy im. Wasyla Stefanyka w Iwano-Frankiwsku, Ukraina) wygłosiła referat pt. *The Concept of an Animal as an Object of Civil Rights under the National Legislation of Ukraine: Prospects for Changing the Established Approach according to European Standards*. Po ogólnym wprowadzeniu, które dotyczyło właściwego rozumienia dobrostanu zwierząt i konieczności zapewnienia im humanitarnej ochrony, prelegentka scharakteryzowała zwierzę jako przedmiot stosunków prawnych w świetle ustawodawstwa ukraińskiego oraz ustaleń ukraińskiej doktryny prawa. Następnie przeszła do omówienia statusu prawnego zwierzęcia w prawie unijnym oraz przedstawiła perspektywę dostosowania prawodawstwa ukraińskiego w przedmiotowym zakresie do standardów unijnych.

Doktorant Elif Naz Nėmec (Uniwersytet Karola w Pradze, Czechy) wygłosił referat pt. *A Comparative Perspective: Evolution of Animal Welfare under Turkish Law*. Prelegent w swoim wystąpieniu szczegółowo omówił rozwój ochrony prawnej zwierząt w Turcji, zaczynając od pierwszych regulacji dotyczących dobrostanu zwierząt z czasów Imperium Osmańskiego (początek XVI w.), aż po czasy współczesne. Nėmec szczególnie dużo uwagi poświęcił pozytywnemu – w jego ocenie – wpływowi, jaki na rozwój regulacji prawnych dotyczących humanitarnej ochrony zwierząt wywarło przyznanie Turcji statusu kraju kandydującego do UE (grudzień 1999 r.). Zasadnicza część tego wystąpienia dotyczyła jednak pierwszej w historii Turcji ustawy o ochronie zwierząt (ustawa nr 5199), która została uchwalona w 2004 r., oraz jej nowelizacji z 2021 r., przeprowadzonej w drodze ustawy o zmianie ustawy o ochronie zwierząt i tureckiego kodeksu karnego (ustawa nr 7332). Kończąc swoje wystąpienie, prelegent wskazał szereg kwestii, które w jego ocenie wymagają podjęcia pilnych działań dla zapewnienia dobrostanu wszystkich kategorii zwierząt, niezależnie od ich przeznaczenia, jak choćby rozwiązanie problemu tzw. turystyki myśliwskiej.

Kolejny referat wygłosiła mgr Emilia Kudasik-Gil (Stowarzyszenie Prawnicy na rzecz Zwierząt) nt. *Zwierzę jako podmiot prawa w świetle orzeczenia ekwadorskiego Trybunału Konstytucyjnego*. Prelegentka zwróciła uwagę na fakt, że obecnie na świecie w stosunku do zwierząt dominuje podejście oparte na ich ochronie humanitarnej, nie zaś na ochronie podmiotowej. Tradycyjnie nie uznaje się bowiem, że zwierzęta mają podmiotowość prawną. Celem humanitarnej ochrony zwierząt jest co do zasady jedynie zapewnienie zwierzętom odpowiedniego poziomu dobrostanu, a polega ona na regulacji obowiązków i zakazów nałożonych na człowieka względem zwierząt. Oparcie ochrony zwierząt na ochronie podmiotowej oznaczałoby natomiast przyznanie, że zwierzęta mają pewne podstawowe prawa tylko dlatego, że są istotami żyjącymi. W zasadniczej części

swojego wystąpienia Kudasik-Gil skupiła się przede wszystkim na omówieniu wyroku Trybunału Konstytucyjnego Ekwadoru z dnia 27 stycznia 2022 r. (CASO No. 253-20-JH) w sprawie małpy Estrellity. Jak podkreśliła, jest to wyrok precedensowy, niespotykany w skali światowej, w którym sąd wskazał, że zwierzęta pozaludzkie, zdolne do odczuwania *sensu stricto*, są podmiotami prawa. Choć na całym świecie za sukces wciąż uważa się dereifikację zwierząt, w Ekwadorze dzikim zwierzętom przyznano m.in. prawo do życia, do integralności fizycznej, do tego, by na nie nie polować, nie przetrzymywać ich i nie handlować nimi. W trakcie wystąpienia prelegentka omówiła szczegółowo stan faktyczny sprawy, rozstrzygnięcie ekwadorskiego Trybunału Konstytucyjnego i jego najważniejsze tezy oraz sformułowała na tej podstawie wnioski dotyczące perspektyw dalszego rozwoju regulacji prawnych dotyczących zwierząt.

Magister Konrad Rydel (Uniwersytet Warszawski, UW) przedstawił referat pt. *Niesobowa podmiotowość prawna w epoce antropocenu*. Prelegent w swoim wystąpieniu wskazał, że pojęcie niesobowej podmiotowości prawnej funkcjonuje w polskim dyskursie prawniczym od co najmniej 10 lat. Jak przy tym podkreślił, niesobowa podmiotowość prawna to postulowana, ograniczona forma podmiotowości prawnej odnosząca się do Natury i/lub jej składowych, w tym do zwierząt. Wraz z jej nadaniem określone podmioty dysponowałyby uprawnieniem w postaci gwarancji, że ich żywotne interesy będą brane pod uwagę w procesie podejmowania decyzji, które ich dotyczą. Zdaniem Rydla postulaty wprowadzenia tej konstrukcji prawnej do porządków prawnych mają dzisiaj fundamentalne znaczenie. Dotychczasowe regulacje są bowiem tylko częściowo skuteczne, jeżeli chodzi o ochronę przyrody czy poprawę sytuacji poszczególnych kategorii zwierząt. W jego ocenie niesobowa podmiotowość prawna może stanowić odpowiedź na dotychczasowe niepowodzenia w przedmiotowym zakresie. Zasadniczym celem wystąpienia było przedstawienie najistotniejszych korzyści, z jakimi wiąże się wprowadzenie niesobowej podmiotowości prawnej i wykazanie, że opór prawników i prawodawcy względem tej koncepcji nie znajduje uzasadnienia w świetle obecnych uwarunkowań społecznych.

Magister Anna Fijałkowska-Owczarek (Szkoła Doktorska Nauk Społecznych Uniwersytetu Łódzkiego, UŁ) wygłosiła referat pt. *Od Chrobrego do III RP – ewolucja prawnej ochrony zwierząt w Polsce*. Prelegentka swoje wystąpienie rozpoczęła od ogólnego stwierdzenia, iż w ostatnim czasie obserwuje się wzmożone zainteresowanie problemem statusu prawnego zwierząt w polskim porządku prawnym, co w jej ocenie nie jest jedynie prostym następstwem medialnego rozgłosu, jaki zdobyła uchwalona 18 września 2020 r. ustawa o zmianie ustawy o ochronie zwierząt oraz niektórych innych ustaw (tzw. piątka dla zwierząt, która ostatecznie nie weszła w życie), lecz wyrazem pewnej tendencji, która widoczna jest w myśli nie tylko filozoficznej, lecz także prawniczej. Jak zauwa-

żyła prelegentka, aktualnie przepisy dotyczące ochrony zwierząt w Polsce nie tworzą oddzielnej gałęzi prawa. Nie istnieje zatem spójne systemowe podejście do tej problematyki. Obecnie przedmiotowa kwestia regulowana jest przepisami wielu ustaw, do których można zaliczyć m.in. ustawę z dnia 21 sierpnia 1997 r. o ochronie zwierząt (t.j. Dz.U. 2023, poz. 1580), ustawę z dnia 15 stycznia 2015 r. o ochronie zwierząt wykorzystywanych do celów naukowych lub edukacyjnych (t.j. Dz.U. 2023, poz. 465), ustawę z dnia 27 kwietnia 2001 r. – Prawo ochrony środowiska (t.j. Dz.U. 2022, poz. 2556, ze zm.), ustawę z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (t.j. Dz.U. 2023, poz. 1336, ze zm.), ustawę z dnia 13 października 1995 r. – Prawo łowieckie (t.j. Dz.U. 2023, poz. 1082), ustawę z dnia 19 grudnia 2014 r. o rybołówstwie morskim (t.j. Dz.U. 2023, poz. 475), ustawę z dnia 18 kwietnia 1985 r. o rybactwie śródlądowym (t.j. Dz.U. 2022, poz. 883), ustawę z dnia 10 grudnia 2020 r. o organizacji hodowli i rozrodzie zwierząt gospodarskich (Dz.U. 2021, poz. 36), ustawę z dnia 11 marca 2004 r. o ochronie zdrowia zwierząt oraz zwalczaniu chorób zakaźnych zwierząt (t.j. Dz.U. 2023, poz. 1075), ustawę z dnia 29 stycznia 2004 r. o Inspekcji Weterynaryjnej (t.j. Dz.U. 2022, poz. 2629, ze zm.), ustawę z dnia 21 grudnia 1990 r. o zawodzie lekarza weterynarii i izbach lekarsko-weterynaryjnych (t.j. Dz.U. 2023, poz. 154). Oceniając ten stan rzeczy, prelegentka stwierdziła, że niezależnie od tego, iż przepisy odnoszące się do ochrony zwierząt są tak rozproszone, tworzą one pewien zbiór, na podstawie którego możliwe jest wyodrębnienie różnych rodzajów ochrony zwierząt: humanitarnej, użytkowej, gatunkowej, weterynaryjnej. Według Fijałkowskiej-Owczarek kluczowe jest jednak pytanie, co przesądziło o takim kształcie prawa ochrony zwierząt w Polsce. Jej zdaniem dokonanie analizy ewolucji tych rozwiązań prawnych warunkuje możliwość dokonania szerszego ich oglądu, a także ułatwi formułowanie postulatów *de lege ferenda*. Spojrzenie na tę problematykę z perspektywy historycznej jest niezbędne do tego, aby w ogóle zrozumieć przyczyny objęcia zwierząt ochroną prawną.

Panel III

Magister Kinga Welz (UMCS) oraz dr n. wet. Mirosław Welz (Wojewódzki Inspektorat Weterynarii z/s w Krośnie) wygłosili referat pt. *Problem bezdomności zwierząt w Polsce – stan obecny i perspektywy*. Omawiając tytułowe zagadnienie, prelegenci zauważyli, że bezdomność psów i kotów stanowi poważny problem społeczny, który wymaga wielowymiarowych działań i rozwiązań w celu jego ograniczenia. W ich ocenie obecny stan prawny w Polsce nie umożliwia jego rozwiązania. Skuteczne przeciwdziałanie bezdomności zwierząt wymaga bowiem rozwiązań systemowych, w tym działań profilaktycznych, takich jak sterylizacja

lub kastracja, odpowiedzialny zakup zwierząt, promowanie adopcji ze schronisk, a zwłaszcza trwałe znakowanie i rejestracja zwierząt domowych. Tymczasem w Polsce nie ma obowiązku identyfikacji zwierząt domowych, zwłaszcza psów, co w istotny sposób utrudnia ograniczenie zjawiska ich bezdomności. Ponadto funkcjonowanie tzw. przytulisk i innych miejsc czasowego przetrzymywania zwierząt bezdomnych, przy braku prawnych regulacji ich funkcjonowania, tworzy lukę w systemowym rozwiązaniu problemu. Sterylizacja lub kastracja są natomiast istotnym narzędziem w zapobieganiu niekontrolowanej reprodukcji zwierząt. Także odpowiedzialny zakup zwierząt z zarejestrowanych hodowli lub adopcja ze schronisk to alternatywne działania, które sprzyjają zmniejszeniu bezdomności zwierząt. W opinii prelegentów tylko systemowe rozwiązania, oparte o klarowne podstawy prawne i działania edukacyjne, dają szansę na skuteczne rozwiązanie problemu bezdomności zwierząt. W trakcie swojego wystąpienia prelegenci określili zasadnicze przyczyny bezdomności zwierząt oraz omówili regulacje prawne, które dotyczą zwierząt bezdomnych (sankcjonują porzucenie zwierzęcia, przewidują obowiązek uchwalania gminnych programów opieki nad zwierzętami bezdomnymi oraz zapobiegania bezdomności zwierząt, określają zasady i warunki wyłapywania bezdomnych zwierząt, wprowadzają szczegółowe wymagania weterynaryjne dla prowadzenia schronisk dla zwierząt). Ponadto przeanalizowali orzecznictwo sądów administracyjnych dotyczące umieszczania zwierząt bezdomnych w schroniskach (w tym wyrok NSA z dnia 28 czerwca 2018 r., II OSK 3227/17), raporty pokontrolne Najwyższej Izby Kontroli dotyczące zapobiegania bezdomności zwierząt w poszczególnych gminach oraz raporty roczne Głównego Lekarza Weterynarii z wizytacji schronisk dla zwierząt. Wystąpienie zostało wzbogacone o informację dotyczącą obowiązku czipowania psów w krajach europejskich. Na koniec prelegenci przywołali zalecenia Światowej Organizacji Zdrowia Zwierząt dotyczące stworzenia odpowiednich regulacji prawnych umożliwiających zapobieganie bezdomności zwierząt, a także sformułowali szereg postulatów *de lege ferenda* odnoszących się do polskiego prawodawstwa.

Kolejny referat wygłosiła dr Małgorzata Szalewska (UKW) nt. *Opieka nad zwierzętami bezdomnymi a dobrostan zwierząt – o determinantach zadań gminy w zakresie opieki nad zwierzętami bezdomnymi*. Zasadniczym celem badawczym tego referatu była próba odpowiedzi na pytanie, czy kryterium dobrostanu zwierząt powinno być odnoszone do zadań własnych gminy w zakresie opieki nad zwierzętami bezdomnymi. Punktem wyjścia dla prelegentki do udzielenia odpowiedzi było ustalenie zakresu znaczeniowego pojęcia dobrostanu zwierząt, a następnie odniesienie go do normatywnych determinantów zakresu opieki nad zwierzętami jako zadania własnego gminy. Wystąpienie to w ciekawy sposób korelowało z wcześniejszym referatem wygłoszonym przez Kingę Welz i Mirosława Welza.

Doktor Monika Kapusta (UŁ) wygłosiła referat pt. *Rola wójta (burmistrza, prezydenta miasta) w postępowaniach prowadzonych na podstawie przepisów art. 7 ust. 1 i art. 7 ust. 3 ustawy z dnia 1 sierpnia 1997 r. o ochronie zwierząt*. Prelegentka zwróciła uwagę na fakt, iż polepszenie warunków bytowych zwierząt może niekiedy wymagać podjęcia środków budzących kontrowersje. Ustawodawca w przepisach art. 7 ust. 1 i art. 7 ust. 3 ustawy z dnia 21 sierpnia 1997 r. o ochronie zwierząt (t.j. Dz.U. 2023, poz. 1580) uregulował dwa przypadki ingerencji w prawo własności, które polegają na czasowym odebraniu zwierząt ich właścicielowi. Jak zauważyła, choć wydawać się może, że są to przypadki zbliżone, to jednak przesłanki zastosowania wskazanych przepisów są różne, a tryb działania organu administracji – inny. Mając powyższe na uwadze, prelegentka przedstawiła teoretyczne i praktyczne aspekty roli wójta (burmistrza, prezydenta miasta) w każdym z tych postępowań z uwzględnieniem podobieństw i różnic w działaniu organu, wynikających ze sposobu sformułowania powyższych przepisów.

Następnie głos zabrała dr Beata Kozicka (UO), która wygłosiła referat pt. *Podstawy prawne do wydania decyzji w przedmiocie zatrzymania zwierzęcia, wnioski de lege lata i de lege ferenda*. Prelegentka zaprezentowała w aspekcie podmiotowym i przedmiotowym podstawę prawną decyzji o czasowym odebraniu zwierzęcia jego właścicielowi lub opiekunowi. Omówiła szczegółowo przesłanki wydania takiej decyzji określone w art. 6 i 7 ustawy z dnia 21 sierpnia 1997 r. o ochronie zwierząt (t.j. Dz.U. 2023, poz. 1580), a także zakres postępowania prowadzonego przez organ I instancji. Kończąc swoje wystąpienie, sformułowała opinię dotyczącą jej zdaniem koniecznych zmian legislacyjnych, które miałyby ułatwić procedowanie w tej kategorii spraw.

Kolejny referat wygłosił lic. Kacper Tobiś (Uniwersytet WSB Merito w Poznaniu) nt. *Zrzeczenie się zwierzęcia – teoria i praktyka stosowania. Aspekty cywilnoprawne i prawnokarne*. Prelegent zaczął od przypomnienia głównych standardów humanitarnej ochrony zwierząt, w tym treści art. 1 ustawy z dnia 21 sierpnia 1997 r. o ochronie zwierząt (t.j. Dz.U. 2023, poz. 1580), zgodnie z którym zwierzę, jako istota żyjąca, zdolna do odczuwania cierpienia, nie jest rzeczą. Człowiek jest mu winien poszanowanie, ochronę i opiekę. Przy tej okazji omówił także rozwój historyczny przedmiotowej regulacji (przywołując wstępne przepisy rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 22 marca 1928 r. o ochronie zwierząt, t.j. Dz.U. 1932, nr 42, poz. 417), przedstawił wybrane tezy z orzecznictwa NSA potwierdzające zasadę dereifikacji zwierząt (wyrok NSA z dnia 12 marca 2019 r., II OSK 1066/17) oraz wygłosił kilka uwag o charakterze prawnoporównawczym, korzystając w tym zakresie z dorobku doktryny prawa niemieckiego i austriackiego. W zasadniczej części swojego wystąpienia prelegent skupił się na kwestiach związanych z możliwością interwencyjnego odebrania maltretowanego zwierzęcia

jego właścicielowi oraz z możliwością zrzeczenia się prawa własności zwierzęcia. Odnosząc się do drugiego z wymienionych problemów, stwierdził, iż *prima facie* w takich przypadkach może znaleźć zastosowanie art. 180 ustawy z dnia 23 kwietnia 1964 r. – Kodeks cywilny (t.j. Dz.U. 2023, poz. 1610, ze zm.), który stanowi, iż właściciel może wyzbyć się własności rzeczy ruchomej przez to, że w tym zamiarze rzecz porzuci. Prelegent słusznie zauważył jednak, że w świetle przepisów ustawy o ochronie zwierząt porzucanie zwierzęcia, a w szczególności psa lub kota, przez właściciela bądź przez inną osobę, pod której opieką zwierzę pozostaje, jest klasyfikowane jako znęcanie się nad zwierzęciem i stanowi przestępstwo zagrożone karą pozbawienia wolności do lat 3. W tej sytuacji jedynym dopuszczalnym rozwiązaniem – jak twierdzi Tobisz – jest przeniesienie (także nieodpłatne) praw do zwierzęcia przez dotychczasowego właściciela na rzecz innego podmiotu. Dyskusyjna pozostaje przy tym kwestia, w jakiej formie powinno to nastąpić, tj. jednostronnego oświadczenia woli czy też czynności dwustronnej. Kończąc swoje wystąpienie, prelegent przypomniał słowa P. Singera: „Interesy są interesami i powinno się je rozważać tak samo bez względu na to, czy są interesami ludzi czy zwierząt, istot samoświadomych czy niesamoświadomych” (*Etyka praktyczna*, 1979).

Doktor Cezary Kąkol (Uniwersytet Zielonogórski) wygłosił referat pt. *Przepadek jako prawnokarna reakcja na popełnione przestępstwo przeciwko ochronie zwierząt*. W pierwszej kolejności prelegent omówił charakter i istotę przypadku, przedstawiając tę formę prawnokarnej reakcji na tle innych instrumentów reakcji sądu na popełnione przestępstwo przeciwko ochronie zwierząt, jakimi są zakaz posiadania zwierząt, tzw. zakazy zawodowe czy nawiązka. Następnie przedstawił materialnoprawne przesłanki orzeczenia przypadku zwierzęcia (bezprawne pozbawienie życia zwierzęcia, znęcanie się nad zwierzęciem, działanie ze szczególnym okrucieństwem) oraz ogólne wymogi wydania takiego orzeczenia (skazanie, własność sprawcy). W ostatniej części swojego wystąpienia odniósł się do takich problemów jak: przesłanki i tryb czasowego odebrania zwierzęcia; zwrot zwierzęcia w razie nieorzeczenia przypadku lub umorzenia postępowania karnego; szczególna sytuacja, jaką jest przepadek zwierzęcia i tryb postępowania w razie orzeczenia przypadku zwierzęcia; nieodpłatne i dobrowolne przekazanie zwierzęcia; przepadek przedmiotów.

Panel IV

Zgodnie z programem konferencji kolejnym prelegentem miał być dr hab. Cezary Błaszczuk (UW), który jednak z powodów obiektywnych nie mógł uczestniczyć w spotkaniu. Miał on przedstawić referat nt. *Prawa zwierząt w programie nauczania wydziałów prawa*. Jak wynika z przesłanego organizatorom abstraktu,

zasadniczym celem wystąpienia miała być próba rozstrzygnięcia dylematu, czy w dydaktyce należy przyjąć perspektywę krytyczną wobec koncepcji dobrostanu zwierząt i nauczać prawa ochrony zwierząt „z perspektywy praw zwierząt”. Uzasadniając potrzebę podjęcia tego tematu, Błaszczuk wskazał, że model welfarystyczny, na którym współcześnie opiera się humanitarna ochrona zwierząt pozaludzkich w polskim i europejskim porządku prawnym, jest przedmiotem krytyki wielu badaczy. Często wskazuje się bowiem, że model ten hamuje postęp cywilizacyjny w dziedzinie sprawiedliwości międzygatunkowej, przyczyniając się do utrwalania antropocentryzmu prawa i polityki. Powodem takiego stanu rzeczy ma być fakt, że w koncepcji tej dobrostan zwierząt pozaludzkich jest wartością wyważaną z innymi wartościami, w tym ekonomicznymi i kulturowymi przesłankami eksploatacji zwierząt, a także ustępuje prawom człowieka.

Doktor Agnieszka Korzeniowska-Polak, prof. SAN (Społeczna Akademia Nauk w Łodzi) wygłosiła referat pt. *Petycje jako narzędzia egzekwowania praw zwierząt*. Uzasadniając potrzebę podjęcia tego tematu, prelegentka wskazała, że prawa zwierząt w Polsce są nagminnie naruszane, a jedną z przyczyn takiego stanu jest bierność podmiotów, które zgodnie z obowiązującymi przepisami prawa powinny zwierzęta chronić. W jej opinii dzięki petycjom, które zgodnie z Konstytucją RP może wносить każdy, i to wielokrotnie oraz bezpłatnie, możliwe jest zwracanie uwagi na tę brzemienne w skutkach beczynność powołanych do ochrony zwierząt podmiotów władzy publicznej. Mając to na względzie, Korzeniowska-Polak w swoim wystąpieniu podjęła próbę odpowiedzi na pytanie, czy petycja (rozumiana jako „żądanie określonego działania władzy”) jest skutecznym narzędziem egzekwowania „praw zwierząt”. W tym celu przeanalizowała m.in. art. 63 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz.U. 1997, nr 78, poz. 483, ze zm.), przepisy Działu VIII „Skargi i wnioski” ustawy z dnia 14 czerwca 1960 r. – Kodeks postępowania administracyjnego (t.j. Dz.U. 2023, poz. 775), przepisy ustawy z dnia 11 lipca 2014 r. o petycjach (t.j. Dz.U. 2018, poz. 870), przepisy rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 8 stycznia 2002 r. w sprawie organizacji przyjmowania i rozpatrywania skarg i wniosków (Dz.U. 2002, nr 5, poz. 46), tezy postanowienia NSA z dnia 4 kwietnia 2012 r. (I OSK 717/12, LEX nr 1136720). Ponadto przedstawiła charakterystykę postępowań odformalizowanych w sprawach skarg, wniosków i petycji, dokonując przy tym egzemplifikacji prezentowanych też poprzez podanie informacji dotyczących sposobów załatwienia konkretnych spraw administracyjnych, których przedmiotem były petycje dotyczące ochrony zwierząt bezdomnych.

Radczyńni prawna Małgorzata Sobaczyńska-Raczak (Stowarzyszenie Otwarte Klatki) wygłosiła referat pt. *Wspólne działania organizacji społecznych w UE na rzecz poprawy dobrostanu zwierząt*. Na przykładach europejskich inicjatyw obywatelskich, takich jak „Fur Free Europe”, „End the Cage Age” czy też europejskiej

kampanii „#EUfor Animals”, prelegentka przedstawiła, w jaki sposób i za pomocą jakich narzędzi unijnych współdziałają na rzecz poprawy dobrostanu zwierząt w UE organizacje społeczne. W swoim wystąpieniu przybliżyła również wybrane aspekty unijnej rewizji prawa dobrostanowego.

Radczyni prawna Sandra Sekuła-Barańska (Bird&Bird Kancelaria Prawna) wygłosiła referat pt. *Animal Welfare as a Part of the ESG*. Prelegentka starała się wykazać, że dobrostan zwierząt jest częścią ESG (*Environmental, Social and Corporate Governance*) i ważnym problemem, który należy uwzględnić w dyskusji na temat zrównoważonego rozwoju. Uzasadniając potrzebę podjęcia tego tematu, powołała się m.in. na orzecznictwo Sądu Najwyższego, który w postanowieniu z dnia 2 czerwca 2022 r. (I KK 185/22, LEX nr 3398796) stwierdził, iż „stosunek do zwierząt jest miarą ucywilizowania społeczeństwa. Zasadnie kierunek ten zdaje się współcześnie dominować w orzecznictwie sądowym, gdzie za ciężkie przestępstwa wymierzone przeciwko prawom zwierząt coraz częściej orzekane są kary o charakterze izolacyjnym”. Prelegentka przywołała także fragment uzasadnienia wyroku Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Poznaniu z dnia 6 czerwca 2013 r. (IV SA/Po 165/13, LEX nr 1333697), gdzie można przeczytać: „Z przepisu art. 1 ust. 1 ustawy z 1997 r. o ochronie zwierząt wynika, że każde zwierzę ma prawo oczekiwać od ludzi należnego zrozumienia, zgodnego z normami obyczajowymi traktowania, a nawet szacunku. Wszelkie środki prawne podejmowane w stosunku do zwierząt powinny mieć na względzie ich dobro, a przede wszystkim prawo do istnienia”. Dostrzegając potrzebę uwzględnienia interesów zwierząt, prelegentka zastrzegła jednak, że pomiar i standaryzacja wskaźników dobrostanu zwierząt stanowią złożone zagadnienie, ponieważ obejmuje ono różne gałęzie przemysłu i różne gatunki zwierząt. Jednakże ciągłe wysiłki na rzecz opracowania ram i wymogów dotyczących ujawniania informacji w tym zakresie pomagają zapewnić dobrostan zwierząt.

Magister Michał Szczepanowski (Bird&Bird Kancelaria Prawna) przedstawił referat pt. *Środki prawne ochrony zwierząt w Polsce na przykładzie przemysłowego chowu i hodowli drobiu z uwzględnieniem czynników ESG*. Uzasadniając potrzebę podjęcia tego tematu, prelegent wskazał, że chów przemysłowy, charakteryzujący się skupieniem dużej liczby zwierząt na niewielkiej przestrzeni oraz wykorzystaniem zaawansowanych technologii w żywieniu i zarządzaniu nimi, stał się na całym świecie powszechną metodą produkcji zwierzęcej. Podyktowane jest to w szczególności niższymi kosztami produkcji w porównaniu do tradycyjnych metod chowu. Zauważył przy tym, że z tą formą produkcji wiąże się szereg problemów natury prawnej, etycznej i z zakresu ochrony środowiska, jak np. konieczność zapewnienia dobrostanu zwierząt hodowlanych, przestrzeganie zasady zrównoważonego rozwoju czy potrzeba zachowania różnorodności biologicznej. Mając na względzie, że według raportu Krajowej Rady Drobniarstwa Izby Gospodarczej Polska

jest liderem w UE w produkcji mięsa drobiowego i drugim co do wielkości jego eksporterem na teren UE, prelegent w swoim wystąpieniu skupił się na aspektach prawnych przemysłowego chowu i hodowli drobiu w naszym kraju. Uwzględnił przy tym regulacje związane z ESG, które będą obowiązywać od 1 stycznia 2024 r. duże przedsiębiorstwa zajmujące się chowem i hodowlą zwierząt.

Abstrakt: W dniu 26 października 2023 r. na Wydziale Prawa i Administracji Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie odbyła się międzynarodowa konferencja naukowa pn. „Dobrostan zwierząt. Perspektywa prawna”. Było to trzecie spotkanie w ramach cyklu „Prawna ochrona zwierząt”, który został zapoczątkowany w 2019 r. Konferencję zorganizowała Katedra Prawa Administracyjnego i Nauki o Administracji Wydziału Prawa i Administracji UMCS w Lublinie we współpracy z Katedrą Prawa Pracy, Ochrony Środowiska i Prawa Rolnego Przykarpackiego Uniwersytetu Narodowego im. Wasyla Stefanyka w Iwano-Frankiwsku oraz Fundacją Inicjatyw Akademickich w Lublinie. W sprawozdaniu przedstawione zostały wybrane tezy wystąpień wszystkich prelegentów.

Słowa kluczowe: konferencja; prawo; zwierzęta; dobrostan zwierząt; prawna ochrona zwierząt

Abstract: On 26 October 2023, an International Scientific Conference “Animal Welfare: A Legal Perspective” was held at the Faculty of Law and Administration of the Maria Curie-Skłodowska University (Lublin). It was the third meeting in the series “Legal Protection of Animals”, which was launched in 2019. The conference was organized by the Department of Administrative Law and Administrative Science of the Faculty of Law and Administration of the Maria Curie-Skłodowska University in Lublin, in cooperation with the Department of Labour, Ecological and Agrarian Law of the Vasyl Stefanyk Precarpathian National University in Ivano-Frankivsk and the Foundation for Academic Initiatives in Lublin. The report presents selected theses from the speeches of all speakers.

Keywords: conference; law; animals; animal welfare; legal protection of animals